



Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Leaving Certificate 2022

Marking Scheme

Croatian

Higher Level

Note to teachers and students on the use of published marking schemes

Marking schemes published by the State Examinations Commission are not intended to be standalone documents. They are an essential resource for examiners who receive training in the correct interpretation and application of the scheme. This training involves, among other things, marking samples of student work and discussing the marks awarded, so as to clarify the correct application of the scheme. The work of examiners is subsequently monitored by Advising Examiners to ensure consistent and accurate application of the marking scheme. This process is overseen by the Chief Examiner, usually assisted by a Chief Advising Examiner. The Chief Examiner is the final authority regarding whether or not the marking scheme has been correctly applied to any piece of candidate work.

Marking schemes are working documents. While a draft marking scheme is prepared in advance of the examination, the scheme is not finalised until examiners have applied it to candidates' work and the feedback from all examiners has been collated and considered in light of the full range of responses of candidates, the overall level of difficulty of the examination and the need to maintain consistency in standards from year to year. This published document contains the finalised scheme, as it was applied to all candidates' work.

In the case of marking schemes that include model solutions or answers, it should be noted that these are not intended to be exhaustive. Variations and alternatives may also be acceptable. Examiners must consider all answers on their merits, and will have consulted with their Advising Examiners when in doubt.

Future Marking Schemes

Assumptions about future marking schemes on the basis of past schemes should be avoided. While the underlying assessment principles remain the same, the details of the marking of a particular type of question may change in the context of the contribution of that question to the overall examination in a given year. The Chief Examiner in any given year has the responsibility to determine how best to ensure the fair and accurate assessment of candidates' work and to ensure consistency in the standard of the assessment from year to year. Accordingly, aspects of the structure, detail and application of the marking scheme for a particular examination are subject to change from one year to the next without notice.

Odgovorite na pitanja iz obaju dijelova: I. i II. dijela.
Svi odgovori moraju biti na hrvatskome jeziku.

Ukupna ocjena [70 bodova]

I. dio

(30 bodova)

Pažljivo pročitajte tekst i potom odgovorite na svih šest pitanja. Na pitanja odgovorite svojim riječima, izbjegavajući doslovno prepisivanje rečenica iz teksta.

ŽIVOT PIŠE ROMANE

1. Istrijanu Mariju Paliski (61) krajem 2014. dijagnosticirana je akutna mijeloična leukemija i već je sljedeće godine bilo jasno da mu je jedini spas transplantacija koštane srži. No, nažalost, nitko od obitelji i prijatelja nije bio prikladan donor. Ali onda mu je život na put donio Ladu.
2. Siščanka Lada Grahovac (32) postala je dobrovoljna davateljica krvi čim je postala punoljetna, a kako je oduvijek željela dati i više, upisala se u Hrvatski registar dobrovoljnih davatelja krvotvornih matičnih stanica. „Oduvijek sam bila spremna darovati sve svoje. Imam i donorsku karticu organa. Divan je osjećaj kad shvatiš da možeš pomoći nekom sitnom stvari koja je nekome puno. Kao da sam u sebi imala lijek”, kaže nesebična mlada pravica i majka trogodišnjeg Olega.
3. U Registar se upisala 2013. godine. Tada je samo trebala izvaditi krv koju su pohranili do trenutka dok se nije pojavio prikladan pacijent. Matične stanice najčešće oboljelima daruju srodni donori, članovi obitelji, jer je vjerojatnost da se pronađe odgovarajući nesrodni donor samo jedan posto. Lada kaže da je ona bila blagoslovljena i s 26 godina primila je važan poziv.
4. „Zvali su me i rekli da misle da sam odgovarajući donor. Tad su me pitali dopuštam li da rade dalje dotipizaciju, a i kasnije tijekom procesa liječnici su me često pitali jesam li i dalje sigurna da to želim, što me malo zasmetalo. Kasnije sam čula da se neki ljudi jave u registar pa kasnije odustanu, zbog čega mi je žao. To smatram neodgovornim, možda je baš taj koji je odustao mogao spasiti neko dijete... Baš zbog rijetkih situacija da je donor odgovarajući trebalo bi se što više ljudi odlučiti pomoći”, smatra Lada.
5. Matične stanice imaju sposobnost stvaranja različitih tkiva u ljudskom tijelu. U ljudskom organizmu postoje tri izvora tih stanica. To su koštana srž, periferna krv i krv iz pupkovine. Matične stanice se primjenjuju u svrhu liječenja bolesti poput leukemije i oboljenja limfoma. Zahvaljujući donacijama nesebičnih ljudi iz Hrvatskog registra, broj ljudi iz naše zemlje i inozemstva koji su dobili priliku za ozdravljenje porastao je na 145 od 2009. godine kad je provedena prva transplantacija. Lada nam kaže da je za donore matičnih stanica sve iznimno dobro organizirano i prilagođeno njima, dok je sam proces doniranja prilično jednostavan. Donor pet dana prije postupka dobije injekcije koje umnožavaju njegove matične stanice, a jedina je neugodnost moguća bol u mišićima, koja brzo prođe.
6. „Sjećam se vrlo dobro dolaska u bolnicu. Dan transplantacije bio je 28. travnja 2015. Došla sam dan prije postupka, dobila sam apartman, svi su jako brinuli o meni. Drugo jutro spojili su me na aparat koji radi poput dijalizatora, kao centrifuga. Iz jedne ruke krv izlazi, u drugu ulazi”, jednostavno nam objašnjava Lada. Jedino što je ona trebala bilo je ležati mirno pet sati dok je to trajalo. S njom je cijelo vrijeme bila sestra, gledale su filmove i serije i vrijeme im je brzo prošlo. Važno je znati da darivatelju ni u jednom trenutku nije ugrožen život.
7. Njezina obitelj bila je odlučno uz nju, ali dobivali su svakakve komentare, poput onog „zar ćete joj to stvarno dopustiti”.

8. „Počašćena sam i smatram se odabranom jer sam jedna od rijetkih koja je to mogla. Voljela bih još jednom darovati svoje matične stanice, da postanem prva u Hrvatskoj koja je imala tu beskrajnu sreću”, govori Lada.
9. Prvih sto dana kritično je ljudima koji dobiju matične stanice jer matične stanice nekad kao da „vide” da to nije njihovo prirodno okruženje i „odluče” da neće raditi. Srećom, Mariju je oporavak tekao kako treba. „Bez ljubavi i vjere nema ničega u životu. Ja sam se s potpunim povjerenjem prepustio liječnicima”, govori nam. U prvo vrijeme Lada i Mario nisu smjeli znati identitet onog drugog. Njoj su liječnici rekli da je riječ o muškoj osobi srednjih godina iz naše zemlje. U svakom trenutku mogla je poslati upit u bolnicu kako je on, što je redovito činila. Bilo joj je važno da je sve u redu. Nakon dvije godine, ako oboje žele, mogli su preko bolnice razmijeniti kontakt. „Možete se družiti ili ne morate nikad. Možete preko bolnice uputiti pismo. Neki ljudi u sličnoj situaciji kao mojoj rekli su da ne žele znati. To im je previše opterećujuće. Možda bi se netko teško nosio s činjenicom da je netko kome ste željeli pomoći umro”, iskrena je.
10. Ona je 1. lipnja 2017. dobila poziv iz Kliničko-bolničkog centra Zagreb, pitali su je bi li ostavila kontakt primatelju matičnih stanica. Pristala je. Ubrzo su dogovorili susret u Jasenovici nedaleko od Vrsara, gdje Mario ima kuću. Lada kaže da je njihov odnos za posebnu rubriku - član je njezine obitelji, a nije, prijatelj je, a nije. Najbliže bi njihov odnos svrstala u rubriku posvojeni i posvojitelj. Mario joj je na svadbi bio jedan od najdražih gostiju.
11. „Naš prvi susret je bio neobičan, neopisiv. U slučaju svih mogućih odnosa uvijek ima netko tko vam može ispričati svoje iskustvo. Ovo je toliko rijetko da vam nitko ne može reći koje bi vam emocije mogle prolaziti kroz glavu. Ni tada ni danas ja nisam svjesna što sam učinila, ali sam sretna jer znam da on živi zbog mene. Računam ga kao svoje dijete. Šalimo se da on ima šest godina i te njegove rođendane od transplantacije matičnih stanica slavimo zajedno”, kaže Lada, a on kroz smijeh dodaje da će sljedeće godine imati sedam godina pa će krenuti i u školu. Njemu je nakon transplantacije promijenjena krvna grupa. Sad ima istu kao ona. Zanimljiva je još jedna poveznica njih dvoje. Stupili su u kontakt na rođendan Ladine mame, a poslije su otkrili i da Mario i Ladin djed imaju rođendan na isti dan.
12. „Čudo je to. Ništa nije slučajno”, govori Lada. Mario joj je i tada, a i danas, neizmjereno zahvalan što mu je pomogla. „Bez nje, ja danas ne bih razgovarao s vama. Divan je osjećaj što je ona to željela. Nas dvoje sličnih smo karaktera, lijepo je kad se možeš iskreno zagrliti, sve podijeliti. Naše obitelji iznimno su povezane”, kaže.
13. A onda je lani Mario dobio priliku da pomogne svojoj spasiteljici nakon razornog potresa 29. prosinca. „Dogodio se potres, srećom, dom nam je ostao čitav, ali od te silne neizvjesnosti i straha poželjeli smo odmah otići. Stavila sam u auto sina, sestru i staru baku, dok su moj suprug i roditelji ostali brinuti oko kuće i logistike. Odmah sam odlučila - idemo Mariju u Vrsar. On je nešto radio vani tog poslijepodneva i nije još ni saznao da je bio potres kad sam ga nazvala. Ali samo je pitao: „Kad dolazite, da vam pripremim jelo”, kaže s puno ljubavi Lada. I tako je još jednom ušla u Novu godinu u Vrsaru. Naime, kao izbjeglica je '92. dočekala u tamošnjem hotelu. „Rekla sam da bi bio red da tamo jednom slavimo doček Nove godine u normalnim okolnostima”, zaključuje ta plemenita žena.

(prilagođeno prema: Lada Novak Starčević, Jutarnji list, prosinac 2021.)

1. Objasnite svojima riječima sljedeće pojmove: [5 × 1 bod]
- a) **dobrovoljna** davateljica(2) koja daje što svojom voljom, slobodnom odlukom, bez prisile; dragovoljna
 - b) **ugrožen** (6) onaj čija su sigurnost i prava dovedeni u opasnost
 - c) **neizmjerljivo** zahvalan (12) beskrajno, nemjerljivo, duboko zahvalan
 - d) **neizvjesnosti** (13) stanje u kojemu se nešto ne može predvidjeti ili zaključiti s pouzdanošću; nepouzdanost, nesigurnost
 - e) **plemenita** (13) ona koja se odlikuje moralnim osobinama; čovjekoljubiva, humana; koji pripada starom rodu
2. Opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, tko su Mario i Lada i na koji ih je način život povezao? [5 bodova]

Istranin Mario i Siščanka Lada dvoje su ljudi koje je sudbina povezala na vrlo neobičan način. Naime, Mario je bolovao od bolesti s čijim mu je izlječenjem mogla pomoći samo transplantacija koštane srži, koja u najvećoj mjeri bude donirana od strane srodnika. Nitko u Marijevoj obitelji, nažalost, nije bio pogodan donor, ali je slučaj htio da podudarni donor bude Lada, potpuna neznanka, koja se u Registar matičnih stanica upisala još kao mlada djevojka. Operacija je bila uspješna i Lada je Mariju tako spasila život. Nakon razornog potresa u Sisku Lada se na nekoliko dana sklonila kod Marija u Istri pa joj se on dobio priliku barem malo odužiti za ono što je učinila za njega.

3. Ukratko opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, kako je iz Ladine perspektive tekao cijeli postupak darivanja matičnih stanica? [5 bodova]

Lada se u registar dobrovoljnih darivatelja matičnih stanica upisala još kao mlada djevojka, a poziv da se pojavio mogući podudarni pacijent primila je s 26 godina. Šanse da nesrodni donor bude podudaran manje su od jedan posto, stoga je Lada taj poziv dočekala s velikim veseljem. Sam postupak Lada je opisala bezbolnim, dobro organiziranim i potpuno sigurnim za donora, trajao je oko pet sati, pri čemu joj je društvo pravila sestra pa je sve brzo prošlo. Dani neizvjesnosti nakon operacije bili su joj teški i svakodnevno je zvala bolnicu i raspitivala se o stanju njoj tada još uvijek nepoznatog čovjeka. Nasreću, operacija je prošla dobro, a Marijev organizam dobro je prihvatio donirane Ladine stanice. Iako su iz okoline povremeno dolazili komentari neodobravanja, Ladina obitelj snažno ju je podržavala za vrijeme trajanja cijeloga postupka.

4. Opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, kako Mario i Lada opisuju svoj poseban odnos? [5 bodova]

Njih dvoje ni sami ne znaju kako bi točno opisali svoj odnos – smatraju se obitelji, iako to nisu, prijatelji isto nisu jer su puno više od toga; stoga su odlučili sve okrenuti na šalu pa kažu da su majka i sin jer se Mario nakon uspješne operacije zapravo po drugi puta rodio, a kako će se uskoro navršiti sedam godina od operacije, šale se da uskoro kreće u školu. Sigurno je jedino da se jako lijepo razumiju, da su jako povezani i da ih doživotno veže doista neobična i dirljiva priča. Sada dijele istu krvnu grupu, a otkrili su i neke podudarnosti s rođendanima najbližih članova obitelji, što nikako ne smatraju slučajnošću.

5. „Počasćena sam i smatram se odabranom”, kaŹe Lada u sedmome odlomku. Temeljeno na svemu Źto ste o njoj saznali iz teksta, Źto Lada reći ovom tvrdnjom? ObrazloŹite svoj odgovor. [5 bodova]

Lada je osoba koja je od mladih dana imala duboko osvijeŹtenu i razvijenu Źeljtu za pomaganjem drugime te je postala dobrovoljna darivateljica krvi ĉim je to zakonski mogla, prijavila se ubrzo i u Registar dobrotvornih dativatelja matićnih stanica, a posjeduje i donorsku karticu. Pa ipak, prića s darivanjem matićnih stanica doista je jedinstvena jer je vjerojatnost da nesrodni darivatelj bude kompatibilan manja od jedan posto, stoga je razumljivo bilo njezino oduŹevljenje i uzbuđenje kada su je nazvali iz Registra i obavijestili da postoji potencijalni kompatibilni primatelj. Svatko tko donira svoje stanice ĉini to s nadom da će one nekome doista i pomoći, no takvi su slućajevi doista rijetki pa se Lada s razlogom osjeća odabranom. Spojiti donaciju nećega Źto ionako već imaŹ s najnovijim dosezima medicine i tako nesebićno spasiti nekome Źivot doista je i velika ĉast i zadire u sfere onog najhumanijeg u nama, ali je i oda modernoj medicini.

6. „Divan je osjećaj kad shvatiŹ da moŹeŹ pomoći nekom sitnom stvari koja je nekome puno”, kaŹe Lada u drugome odlomku. SlaŹete li se s njom? Imate li moŹda slićnih primjera iz vlastitog Źivota kada je vaŹe malo nekome bilo puno? Iscrpno argumentirajte svoj odgovor. [5 bodova]

Na primjer:

- *U potpunosti se slaŹem Lodom, osjećaj kada moŹeŹ pomoći nekome nemjerljiv je s bilo kojim drugim osjećajem, a spasiti nekome Źivot na naćin na koji je to ućinila Lada vrijedan je svakog divljenja i njezini i Marijevi osjećaji nakon uspješno izvrŹene operacije vjerojatno se i ne daju posve opisati rijećima.*
- *SlaŹem se s Lodom i roditelji su me oduvijek odgajali u takvom duhu, redovito za boŹićne praznike slaŹemo pakete za Źtićenike domova za napuŹtenu djecu. Nisu to uvijek velike i skupe stvari, ali su darovane od srca i s namjerom da dio naŹe lijepe blagdanske obiteljske atmosfere na taj naćin prenesemo i njima.*
- *SlaŹem se s Lodom, dijeljenjem s drugima uvijek dobiva i onaj koji dijeli. Redovito sudjelujem u humanitarnim akcijama, gotovo uvijek dobacim sitniŹ i osmijeh prošnjacima kraj ulaza u moju lokalnu trgovinu, pomaŹem starijim osobama s prelaŹenjem pjeŹaćkog prijelaza ili im pomognem s teŹkim vrećicama. I uvijek nastojim biti ljubazan prema svima, pozdravljati ih i zahvaljivati im, moj osmijeh ili moje hvala, koji niŹta ne koŹtaju, osobama u usluŹnim djelatnostima mogu uljepŹati dan.*
- *SlaŹem se s Lodom, da je moje malo nekome sve naućila sam nakon Źto sam s obitelji preselila u Irsku i u Hrvatskoj ostavila baku. Nazovem je svaki vikend i kaŹe mi da su joj to najljepŹi trenuci u tjednu, iako se meni ponekad ĉini da su stvari o kojima prićaam njoj dosadne i nezanimljive. Ali moja bakica Źivi sama, jako joj nedostajemo i sretna je već i kad samo ćuje moj glas, moje malo njoj je doista sve.*

II. dio

(40 bodova)

Napišite esej (od najmanje 300 riječi) o jednoj od sljedećih tema:

1. „Ništa nije slučajno”.

ili

2. „Kako se gradi istinsko prijateljstvo?”

